

Տնօրէնութեան ստորագրու-
թիւնն է Պ. Վ. ՊԱՌՆԱՅԵԱՆ
Հանդիսի վերաբերեալ նամակ
կամ գրութիւն Տնօրէնին պիտի
ուղղուի իմամ Ալի խան Ն° 13
Կը հրապարակուի ամէն ամսայ Վին
14ին և 21ին
Տարեկան գինն է 50 լըւրուշ:
Վեցամսեայ չճախուի:
Ծանուցման տողին 1 լըւ:
Դուրս ելածքը լրագրեցողուն
ծախքը առնուին վրայ է:

Ս Է Ր

ՏԱՍՆՕՐԵԱՅ ՀԱՆԳԵՍ

ՈՒՍԿԱՆՑ , ԲԱՂԱԲԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳԵՂԵՅԻԿ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆՑ

ԻԶՄԻՐ Սիմօնաքիւան Յարու-
թիւն աղա :
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ Մուրատեան Պ.
Տ. աղա
ՊԱՐՏԻԶԱԿ Միսասեան Թորոս
աղա
ՀԱԼԷՊ Բիւրքանեան Յովհան-
նէս աղա
ԿԱՐԻՆ Մարտիրոսեան Պետրոս
աղա Օձնեցի
ԱՐԱԲԳԻՐ Մամասեան Ճիհան
աղա
ԵԳԻՊՏՈՍ Կարապետեան Պո-
ղոս Էփէնտի

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳՆ ՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թէպէտ այսպիսի խնդրոյ մը վրայ գրելը մեր կարողու-
թեանն շատ վեր կգտանք, սակայն հայրենեաց սերը կը
պարտաւորէ զմեզ ո՛չ միայն գրական ասպարիզին մէջ ըլ-
պարտութիւն իսկ յանձն առնուլ երբ հարկն է, այլ և ա-
մենայն զոհերը զորս կարող ենք ընելու՝ ընել:

Մերձեանք ուրեմն համառօտիւ այնպիսի առաջկայի
մը, որ երեք տարիէն ՚ի վեր բոլոր ազգին ուշադրութիւնը
գրաւեց և բոլոր սիրտերը սաստիկ երերմանց մէջ տարու-
բերեց: Առաւել ճարտարադոյն գրիչներ թո՛ղ մեր պակասը
լրացնեն, կամ եթէ սխալ մ'ունենանք ուղղեն. մեր եր-
ջանիկ պիտի համարիմք զմեզ եթէ հասնինք կատարելոյ
փոքր ՚ի շատէ այն պարտաւորութիւնները, զոր ունիմք առ
Ազգն և առ Աստուած, և տարբեր շահերն իրարու հետ
համաձայնեցունելու ինչքան որ հնար է:

Ա.

Ի՞նչ էր Հայ ազգը Սահմանադրութեանն յառաջ:
Գարեթէ ՚ի վեր քանդուած շինուածքի մը անկերպա-
րան մնացորդները, իրեն խորխալեալ աւերակներով ամա-
յուլութիւնները կը ծածկէր, և օրէ օր՝ ժամանակին մաշող
ժանկը իրեն տխուր բեկորները կ'սպառէր: Անտերունջ և
անօգնական, ամեն անցնող խելով կը տանէր ձեռքն ինկած
աւարը, և փոխանակ կարեկցութեան աչք մը ձգելու անոր
կիսականգուն աւերակաց վրայ, գոռողաբար կը քամահէր
և ոտնհար կ'ընէր: Այլ առաւել խտտասիրտներն ասով ալ
չէին բաւականանար. իրենց յափշտակիչ ձեռքերը կը ձը-
գէին և նոր պատառուած մ'ալ կ'աւելցունէին բազմադար-
եան փլատակներուն վրայ: Գաստիարակութիւնն ըստ մե-
ծի մասին, չ'ըսենք թէ բոլորովին, երեսի վրայ ձգուած,
արուեստները՝ երկրադործութիւնը՝ վաճառականութիւնը և
հարստութեան ուրիշ աղբիւրները՝ կամ բոլորովին ցամաք
կամ չափազանց նուաղած: Մեր աղետները երեկունէն չ'է-
ին, փութութիւնը մեր ոսկերաց մինչև ծուծն անցեր էր և
խաղաղագու չայ անունն աշխարհին երեսէն պիտի ջնջը-
ւէր, եթէ չ'ըլլար մեր նաւաբեկութեան մէջ միմիայն մէկ
լաստ մը, հաւատքը, որուն զիրեն յապահովի ապաստանե-
ցանք այնչափ գարեթէ ՚ի վեր և պիտի ապաստանիմք մինչև
մեր յետին շունչը: Հաւատքը պաշտպանեց մեր ազգութիւ-
նը, հաւատքը միտիւթարեց զմեզ մեր ցաւոյ ու հեծութեանց
տագնաւներուն մէջ, մեր սիրտերը նուիրեցինք անոր և մեր
հոգիները, ազգութիւնը, յօժարակամ խառնեցինք անոր
հետ, վասն զի մեր բոլոր բարիքներէն միայն այն մնացեր
էր մեզ՝ զոր ո՛չ ոք կարող էր յափշտակել՝ առանց մեր կեան-
քըն իսկ յափշտակելու: Սիրեցինք հաւատոյ պաշտօնեայնե-
րը, յարգեցինք զիրենք, և մեր աշխարհական իշխանութեան
ջնջուելուն ուրախութեամբ սրտի ընդունեցինք մեր հոգեւոր
հարց ստացած բարձն ու պատիւը: Մեր եկեղեցականները
մեզի հետ բաժնեցին մեր պանդխտութիւնը, մեր աղետ-
ը, արժան էր ուրեմն որ աջողութիւններնուս ալ մասնակից
ըլլային:

Բ.

Այլ մինչդեռ մենք՝ մեր խորին թմրութեան մէջ էինք
մեր ասիական սովորութիւններով, մեր տգիտութեամբ,
մեր սակաւապիտութեամբ, մեր ապագային անհոգութեամբ
ժամանակին ընթացքն յառաջ կ'երթար, դարերը կը փոխ-
ուէին, ու Արեւմտեան Եւրոպիոյ մէջ գիտութեանց եւ ար-
ուեստից հրաշալիք կը կատարեւազօրծուէին: Կոստանդնու-
պոլոյ Տաճկաց ձեռքն անցնէին յետոյ, հելլենական հան-
ճարն իտալիոյ գեղեցիկ արուեստն անպատանեցաւ ու անկէ
ծաւալեցաւ բոլոր Եւրոպա: Ո՛չ ևս վանքերու մէջն խորշե-
րուն մէջ գիտութիւնը մենավաճառ մնաց, տալաքութիւնն
անհամար թերթերով մարդկային գաղափարաց սահմանը
յանչափս ընդարձակեց: Այլ այնուհետեւ փիլիսոփայութիւնը,
արուեստները, քաղաքակրթութիւնը հսկայաբայլ յառաջ գա-
ցին, եւ վերջին երկու դարուս մէջ կատարուած հրաշալիքը,
առաջուն գարեթեւն մէջ ապրողներուն միտքէն անգամ չ'էր
անցներ: Միջին դարու բարբարոսութիւններն ինկան, բար-
քերը մեղմացան, քաղաքական իրաւունքները ճանցուեցան:
և տկարը պաշտպանուեցաւ հզօրին բռնութեանն: Բնու-
թիւնը՝ որ ամէն կողմ հանճարը կը տարածէ, յարոյց Ա-
րեւելքի մէջ ալ յաւերժական յիշատակաց արժանի հզօր
խնքնակալ մը, Սուլթան Մահմուտ, որուն լուսաւոր միտքը,
կը պարծինք ըսելու, տեսաւ ապագային մէջ իր ընդար-
ձակ պետութեան նոր կենդանութիւն մը տալու միջոցը,
ուստի բազմաթիւ բարեկարգութեանց հետ, քաղաքական
իրաւանց և պարտուց անյեղլի հիմունքն Օսմանեան կայս-
րութեան օրէնսդրութեանը մէջ հաստատելով, իր ամեն
հպատակաց բարօրութեանը համար կարեւոր եղած շնորհ-
ներն ըրաւ: Իր որդին, անմահ յիշատակաց արժանի Օ-
գոստափառ Սուլթան Ապա իւլ Մեճիտը, շարունակեց նոյն
գովելի ընթացքը, և բոլոր կայսրութեան մէջ քաղաքակր-
թութեան արշալունդն նախկին շաւաղիկները հորիզոնին
վրայ ծագել սկսեցին: 1856ի կայսերական խաղաղութեան
Տաճկական արդարացոյց Եւրոպիոյ առջև, քանզի անով Ա-
րեւելեան պատերազմին աղետալի հետեանաց առջևն առնուե-
ցաւ, և օգոստափառ Սուլթանին թշնամիներուն ոչ ևս տե-
ղիք մնաց բրիտանիկաց գաւոր պաշտպանելու պատրուակաւ
իրենց փառասիրութիւնն յառաջ տանելու: Իսկ մեր այժ-
մեան վեհափառ Խնքնակալը, իր մեծանուն Հօրն ու Եղբօրը
սկսած բարեկարգութիւններն ՚ի գլուխ կը հանէ և քիչ ա-
տենէն Տաճկաստանը, քաղաքակրթեալ ազգաց մէջ իր ար-
ժանաւոր տեղը պիտի բռնէ: Ամեն կողմանէ՝ յառաջագի-
մութեան փափաք, ամեն կողմանէ՝ արմատացեալ ղեղձում-
ներու բարձում և ընդհանուր հասարակութեան բարեկե-
ցութեանն ու ապահովութեանն համար ջանքերը չ'են խը-
նայուիր: Հպատակ ազգերուն օրինաց առջև հաւասարու-
թիւնը ճանցուած, և հաւասարապէս՝ տէրութեան խնամքն
ամենուն վրայ տարածեալ, ասկէ աղէկ և ասկէ մեծ յորդոր
չ'էր կրնար ըլլալ, մտաւոր և նիւթական յառաջադիմու-
թեան համար, որոյ արգելքներն վաղուց հետէ բարձուած
են: Ամեն մարդու իր տաղանդն ՚ի գործ դնելու համար աս-
պարէզը բաց է, և իրեն կը մնայ այսուհետեւ ընկերութեան

օգտակար կամ անպիտան անդամ մ'ըլլալու բարոյական ծանր պատասխանատուութիւնը :

Գ .

Սակայն՝ ի՞նչ էր Հայ Ազգին ընկերական վիճակը :

Զորքինակ նաւու մը մէջ երբ հմուտ նաւուղիչի զբոսնուիր, և ամէն մէկ ճանապարհորդ զէկն իր ուզած կողմը շրջել կը պահանջէ, ասանկ ալ Հայ ազգին զբոսը կեցող անձինք երբեմն ասոյն և երբեմն անոնին կը վարէին ազգային նաւը, և քանզի կառավարութեան կենդրոնը՝ Կոստանդնուպօլիս էր, բնականաբար այնտեղ հաստատուած պատրիարքարանն ալ ազգային գործոց վարչութիւնն իրեն պիտի սեփականէր : Տերութիւնն արդէն մեզի ալ ուրիշ հպատակաց հաւասար պատրիարքարան, պատրիարք, ազգային ժողովներ ու ամէն կողմ առաջնորդներ ունենալու արտօնութիւնները չնորհած էր : Ի՞նչ կ'ընէին մեր ազգապետները Տերութեան այս չնորհաց արժանաւոր և միանգամայն ազգին օգտակար ըլլալու համար . Ի՞նչ նշանակութեան արժանի յառաջագիծութեան ցոյց տուին այնչափ դարերէ ի վեր, երբ միահեծան՝ Ազգը իրենց ձեռքը խաղալիք ըրած էին և Տերութիւնը կը խաբէին ու կը շնթէին : Պէտք է՞նք մեր արձաններու պէս մեր նախնական վիճակին մէջ մնալ . մինչդեռ քաղաքակրթութիւնը, մեր աչքին առջև գործածուած սքանչելի գիւտերը, բարձրաձայն կ'աղաղակէին մեզի խորին թմրութիւններէս արթննալու : Ո՛հ, աններելին էր այս վիճակը . քանզի ասորիստ կը գտնուէինք Տերութեան չնորհած արտօնութիւնները չ'ճանչնալով, քանզի դատաստարտեալ կ'ըլլայինք ասորիստ սերնդոց առջև բարեկարգութեան հիմունքն այժմէն չ'դիւրիւ, և քանզի՝ ամօթալի կը մնայինք ընդհանուր մարդկութեան առջև ընկերական փոխադարձ երջանկութեան չ'աշխատելով : Ո՛վ պիտի հոգար Ազգին մատղաշ մանկուտոյն դատարարակութիւնը որ ամէն տեղ անհոգութեամբ երեսի վրայ ձգուած էր, ո՛վ պիտի պաշտպանէր զրկեալն և վերքոտեալը, ո՛վ պիտի մատակարարէր մեր բարոյական պիտոյքը, մինչդեռ դստնուած վարչութիւնը ազգը մինչև ցարգ կործանման եզերքը տարած էր :

Դ .

Մինչդեռ ի՞նչ Կոստանդնուպօլիս իրենն այս վիճակին մէջ էին, ի՞նչ կը կրէին Հայերը բուն իսկ Հայաստանի մէջ :

Ազգին իրական թշուառութիւնն ու կանոնաւոր կարգադրութեան մը կարօտութիւնը, այս տեղ առաւել ևս ակնյանդիման կ'երևայ : Պօլսոյ մէջ տիրած դրութիւնը Հայաստանի այլ և այլ քաղաքացի մէջ ալ կը տիրէ : Պատրիարքարանէն անուանուած առաջնորդ մը, եղած քաղաքին երևելեաց հետ ժողով մը կը կազմէ և անով կը տեսնէ ամէն գործեր : Այլ ի՞նչ ժողով : Ինչպէս Պօլսոյ մէջ Պատրիարքը, նոյնպէս ալ գաւառացի առաջնորդները, երևելեաներէն ամենէն առաւել ազդեցութիւն ունեցողին, այս ինքն ամենէն հարուստին թեղադրութեան կը հետեւին : Ասկէ առաջ կուգան անվախճան կոիւններ, վեճեր, երկպառակութիւններ, կուսակցութիւններ, որոց ձայնը մինչև Պատրիարքարան և մինչև տէրութեան ատենները կը հասնի : Հարկերուն բաշխումն անարդար, եկեղեցեաց և ազգային կալուածոց եկամուտներն յումպէտս վաճառել, և կ'ամէնայն ըսելու, արծաթասիրաց շատ անգամ յաւար մատնել, և ժողովուրդը բոլոր այս զբոսկումները միանգամայն կրէր անբաւական՝ արդարութիւն կը ինզրէ, այլ ի՞նչ զուր, քանզի չ'կայ անոր ձայնին ունկնդիր : Այլաճէպ մէկ կողմէն, նոր աշխարհէն եկած աւետարանիչները միւս կողմէն Հայ ժողովուրդեան ամենէն աւելի ջերմեռանդութեամբ պաշտած գաղափարը, կրօնքն, իրենց գործիք ըրած . հրապարակ խոստմունքներով կը մտենան, զիւրահաւան ժողովուրդը կը խաբուի, կը լսէ անոնց շողմանաց, կը դիմէ անոնց գիրկը, ձգելով իր ազգութիւնը, իր հայրենիքն, իր եկեղեցին, իր յոռայ անոնց պաշտպանութեանը, կը նախատէ իր վաղեմի կրօնակիցները, այսպէս, ատենութիւնը կը զօրանայ, հեռը կ'արմատանայ և

խտրառարարութեամբ մը ամէն օր կը տկարացունէ Ազգայնութեան զանգուածը :

(Շարունակելի)

ԿԱՐԾԵԱՅ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Գ Ա Ղ Ղ Ի Ո Յ Ժ Ե Ր Ա Վ Ո Ւ Տ Ի Ն Մ Ի Զ

Մեր ազգայնոց շատերն արդէն լսած են Վարդ Գիւնարի անունով գիրքը, զոր անցեալ տարի հրատարակեց Պ. Իրնէնի Ուրնան երևելի եփրայագէտը : Այս գիրքին հեղինակը հակաքրիստոնէական վարդապետութիւններ կը քարոզէ, բայց ի՞նչ պէտք է մեզի ասոր վրայ խօսիլ . Պ. Ուրնան այնպէս կ'արծեր է, և մինակ ինքը չ'է սխալողը, վասն զի Հրեաները, Մահմետականք . լեւ, լեւ, իրմէ հարիւրաւոր տարիներ առաջ ո՛չ թէ միայն խօսքով, այլ և ամէն տեսակ միջոցներով քրիստոնէութեան դէմ մղեցուած էն : Այլ ասոնք արդիւմէն արդեօք քրիստոսի եկեղեցւոյն զարգացումն ու Աւետարանին ճշմարտութեանց ևս քան զէս տարածուիլ . Գաւ լիցի, և փորձով կը տեսնենք որ այսօր աշխարհիս մէջ առաջին քաղաքակրթեալ հաւատքը, քրիստոնէից կրօնքն է, որն որ հրով և սրով չ'քարոզէր իր վարդապետութիւններն, այլ հեղութեամբ և խոնարհութեամբ : Գրիստոնէութիւնը՝ մոլեռանդութեան ոգի չ'ունի, և մեզաւորին մահը չ'ուզէր այլ դարձը . մարդիկ միայն ատենով այն ոգին ունեցան, որպէս թէ զայն պաշտպանելու համար, սակայն նա պաշտպանութեան կարօտ չ'էր, և մարդոց ակնածութիւնն ու կամաւոր հաւատքը դրաւելու համար իր ճշմարտութիւնները բաւական էին : Եղան մարդիկ որք այն ճշմարտութիւնները ճանչնալ չ'ուզեցին, և քրիստոնէութիւնն այնպիսի ներն իբրեւ . հէի ռաբբի կամ կուսակցութեան մը նկատելէ զատ ուրիշ բան չ'ունէր : Գաւաղաբար մարդիկ կանխաւ կրօնական ներողամտութեան փրկարար սկզբունքին չ'հետեւեցան, ու ինչպէս մահմետականք քրիստոնէին, նոյնպէս ալ քրիստոնէայն զհրէայն կամ զքաղաքական խաղաղներու, քաղաքացի և բանտարկութեան մատնեց : Այլ մարդիկ անապառ հասկըցան մոլեռանդութեան վնասակար հետեւանքները, ու թող տուին որ ամէն մէկ մարդ իր խղճմտանաց ձայնին լսէ և անոր հետեւի : Մարդկային ընկերութիւնն այս եղանակաւ կրօնական դժնդակ երկպառակութիւններէ ազատեցաւ ու կարծեաց համար հալածանքը վերջացաւ :

Այն ատեն ելան Պ. Ուրնան և ուրիշներն, որոնք շատ անգամ իրենց ունեցած հանճարը աղէկ չ'գործածեցին, սակայն այս մարդիկ ու իրենց բարոյած վարդապետութիւններն անցան ու քրիստոնէութիւնը մնաց : Բայց կան տակաւին նեղսիրտներ, որոնք կրօնական աններողութիւնը ուղղափառութիւն կը համարին, և կրօնքը բռնութեամբ պաշտպանել կուզեն : Մեր ազգայինք քաղաքակրթեան սեմին վրայ դեռ նոր օտք կը կոխեն, և աղէկ կ'ըլլայ որ ամէն բանի մէջ ալ անոնց քոյրը քաղաքակրթեալ ազգաց օրինակաւ լուսաւորուի : Մեր մէջ ալ հնացեալ մոլեռանդութիւն, և նոր այլ անխորհուրդ անարբերութիւն ի հասարակաց կը գտնուի, և այս երկու ծայրերուն ընդդիմահարութիւնը կրնայ փոթորիկ մը հանելով, ազգին մէջ մեծամեծ խռովութիւններ պատճառել, անոր համար աղէկ է որ օր յառաջ կարծեաց ու խղճի ազատութիւնը բարձրաձայն քարոզենք . աղէկ է որ մեր եղբայրները, եթէ մոլորին, այժմէն սովորինք քաղցրութեամբ շահելու, և ո՛չ թէ ուրիշ անգամի մը պէս ածխայ նաւախէրոս մէջ լեցունելով յաքսոր ուղարկենք :

Մեր նպատակը Պ. Ուրնանի գիրքը քննադատել, կամ անոր վրայ խօսիլ չ'է, այս ջանքը շատերը քաջութեամբ կատարեցին Եւրոպիոյ մէջ, այլ միայն այս հեղինակին անունը յառաջ բերելուս պատճառը, Գաղղիոյ ծերակուտի ժողովոյն մէջ սոյն առթիւ, կարծեաց ու խղճի ազատութեան վրայ երևելի մարդոց ըսած խօսքերը մեր ազգայնոց հաղորդել է : Գիտելի է որ ընկերական կամ քաղաքական կարեւոր խնդիրներու վրայ ծերակուտին, ուղղութիւնը հրաւիրելու համար, խմբովին կամ մասնաւոր աղերսագիր կը մատուց-

հաւասարապէս նուազեցունելու, զինուորական այն մեծ պատրաստութիւնները, որոնք եկամուտներու ծանրութիւն, խաղաղութեան սպառնալիք եւ Եւրոպայի բարոյական վիճակին կործանումը կը պատճառեն:

«Մեր ընկերութիւնը շատ տարիներէ ՚ի վեր յանձն առած է խաղաղութեան վարդապետութիւնները տարածելու, մարդկութեան եւ կրօնից ընդհանուր սուսմամբ, ուստի ո՛չ երբեք եւս մնացած ենք կառավարութեանց եւ ժողովրդաց ուշադրութեանը, պատերազմէ խորշելու եւ խաղաղութիւնը հաստատելու համար այնպիսի գործնական եւ զանազան թեւադրելու, որոնք հիմայ բարեբաղդաբար Ձեր վեհափառութեան հաւանութիւնն ալ ստացած են: Բայց արդարութիւնն ու իրաւունքը սուսերաց դատաստանին տեղ փոխադրելու, եւ Եւրոպայի ազգաց դժբաղդաբար իրարու սպառնալիք ընող զինուորական պատրաստութեանց ծանր լուծը ժողովրդաց վրայէն վերցունելու համար, Եւրոպայի Տէրութեանց առաջարկութիւն մ'ընելու մեծ փառքը Ձեր վեհափառութեան կը վերաբերի: Կառավարութեանց տըռած մտերմական եւ ընդհանուր պատասխանը ըստ բաւականի ցոյց կուտայ թէ ինչքան անոնք դարուս հարկաւորութեանց եւ Ձեր վեհափառութեան մեծանձն խորհրդածութեանց հետ համաձայն են: Քիչ կը պատահի որ մեծ նորոգութիւն մը, որքան իմաստուն եւ բարեբար կըլլայ թող ըլլայ, առաջին ջանքով մը յաջողի, այլ յիշատակագիրս մատուցանողները չեն կրնար երկմել որ Ձեր վեհափառութեան գաղափարը քիչ ատենէն պիտի պտուղ բերէ, որովհետեւ մեր քաջ համոզումն ենք որ անկիւ արդարութեան եւ իրաւանց, քրիստոնէութեան ոգւոյն, եւ յառաջագէժ քաղաքակրթութեան մը միտմանցը ճշտու համաձայն է:

«Եթէ ձեր վեհափառութիւնը յաջողի եւրոպական տէրութիւնները իրաւափոփութեան եւ անսպառազինութեան ճանապարհին մէջ առաջնորդելու, ստիկա զինուորական փառաւոր քաջազործութիւններէ աւելի, ձեր վեհափառութեան վսեմ փառք մը պիտի բերէ, վստի զի ազգաց երախտագիտութենէն եւ ընդհանուր մարդկութեան երջանկութենէն յառաջ եկած փառք մը պիտի ըլլայ:

«Սահաւակ Եւրոպեան կայսեր յիշեալ ընկերութեան նախագահին գրած պատասխանը:

«Տէր Ձեր մասնաժողովը, ինծի սուսած ուղերձին մէջ, ուրախակից կ'ըլլայ եւրոպական արքայաժողով մ'առաջարկելուս համար: Այս զգացմանց բացատրութիւնը առաւել եւս իմ սիրտս կը շարժէ, վստի զի ձեր ընկերութիւնը, լուսաւոր նախանձով մ'ընդհանուր խաղաղութիւնը պահպանելու գրաւած ըլլալով, այն նկատմամբ տւելի ալեկ կրնայ հասկնալ, նոյն նպատակին հասնելու համար իմ ունեցած յարատեւ ջանքերս:

«Հաճեցէք իմ թարգմանս ըլլալու առ ձեր ընկերակիցները, եւ իմ անկեղծ շնորհակալութիւնս անոնց մատուցանելու»:

ՆԱԲՕՒԼՈՆ

Արդոյ խմբագիր:

Մեծապէս երախտաւորաւ ենք լրագրոյդ Տէր թուով մեր նախնական տեղի մը շնորհելու անկողնաւոր գգացմունքներէդ: Արդ նոյն վստահութեամբ մեր ազգակից, կրօնակից եւ դժբաղդ եւրոպացիներուս այն նախնական գաղտնի բաւից մէկը բացատրել կը փութանք այն է (Մանէն):

Առաջին նախնական առաջին ընդհանուր ժողովոյն եղելութիւնն ակնարկեցինք, որ պաշտօնական ծանուցմամբ երկրորդ անգամ այն ժողովը գումարուեցաւ, սա տարբերութեամբ միայն որ կրօնական դասը՝ բնաւ չ'ներկայացաւ եւ Բաւարացի ալ քանի մը հոգի բացակայ էին: Գ. Հ. Գերապոյժաւը Պատրիարքարանը բաղման կ'սպասէր ժողովոյն: Նիկիեցոյն մէջ 110 հոգի գումարուելուն հրաւիրեալներէն Մաթթի ժողովոյն ատենապետ ալէյը առաջարկեց թէ գտնէ 131 հոգի ըսեր էինք եւ 110 հոգի կան, կըրնանք այս ժողովը վաւերական համարել: 103 յայտնի քուէով այն պատասխանուեցաւ, եւ դժբաղդաբար Գ. Հ. Գերապոյժաւը խիստ ստիպողական պատճառաւ մը մեկնած ըլլալով, երբ հըրաւիրակի դնաց, բացակայ գտնուելուն լուրը բերաւ:

Ուստի խնդիրն առաջարկուեցաւ յանձնաժողովոյն ատենապետ պէյէն որ թէպէտ ընդհանուր ժողովոյն պատասխանատուն է՝ սակայն միանգամայն ընդհանուր ժողովոյն ալ պատասխանատու տնտեսապետ էր (ստոր ալ զարմանալ հարկ չ'ընէր):

Արդէն ուշ մնացումը ըլլալով յառաջիկայ ուրբաթ օրուան այն է մարտ 27 ձգուեցաւ խնդիրը: Եւ ահա այսօր բաւական թուով անձինք վարպետութեամբ մը ազգային բաղձալի ԿՆՈՆԵՐՈՒԹԻՆՆԸ, ձեռք ձգելու համար խեղճերը (ներսէլ բացատրութեամբ) մինչեւ անգամ արոց համար պահանջուած ստակները տալու իսկ

յօժարութեամբ ու պատրաստակամութեամբ ներկայացան . . . Բայց ինչ տեսան . . . իրենցմէ ՚ի զատ ոչ զոք, եւ Մէճէթ Մաթթի հրաժարականը . . . Ալ բան չունին նէ Օթթէնէ ստանալու իրենց ալ եւ այլ եղբայրութենէ շարժում, Ազգապետ խնդրեն, Պատրիարք պահանջեն, միկիէ ստոնց ամէն ալ կանոնադրութենէն չեն ելլէր: Բայց այս կանոնը ինչ դրութեան վրայ կուգենք խմբագրել: Ահա Մանէն, Կաթողիկ հասարակութիւն մը պէտք է լաւ համոզուի որ իր վարչութիւնն թէ՛ Եւրոպայի ստատուեցողական է. ուստի հիւանդանոց մը, քաղաքապետ մը, կըտալը, ոչ արաքէն բարեպաշտական գործառնութիւն ու հարկեր ըլլալով իր զօնական են, ուրեմն կրօնական իրաւասութեան ալ տալը կ'լինան, եւ այդ իրաւասութիւնն ալ մի է դարերէ ՚ի վեր . . . այնպէս հաստատուած անխախտ հիմնուած է, որ եթէ ուղեւորաբոլոր պահանջուած ծախքերը, տուրքերը, եւ տասը տարուան համար ալ պէտք ըլլալիք տալ միայն թէ պայմանով մը իրաւասակից ըլլալ ուղած ատենդ կը մերժուիս բոլոր ընձաներովդ մէկ տեղ: Իսկ եթէ եղած են ազգեր որ այդ իրաւասութիւնը սահմանի մը տակ առած ու թու մը հաստատած են այդ հզօր հեղեղատին դէմ, հարցուր իրենց թէ ինչ թանկագին արեանց ճաւաղեօք, քանի՞ ուսմիով ու ուսկներով յաջողած են:

Արդոյ խմբագիր, մեր տառապեալ կայսրութեանը Աստուծոյ դիմութիւնը պահանջելով

Կը մնամք

27 Մարտ 1864

Ի դիմաց ցաւակից հասարակութեան

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼԻՔ

— Թայե՛ղ լրագրին Աղէքսանդրիոյ Թղթակիցը հետեւեալը կը գրէ:

«Եզրիպոսի մէջ զանազան ընկերութիւններ կազմուելու վրայ են, որոց երկուքն արդէն ձեւացած են: Ստոնց առաջինը որոյ տիտղոսն է՝ «Երկրագործական եւ ճարտարագիտական ընկերութիւն» 4 միլիոն լիւրա սխէլովն գրամագլուխ ունի, եւ իր կանոնագրութիւնները բարձրապատիւ խմայիլ փաշային ներկայացուցած ըլլալով, մանաւոր հրովարտական մը վաւերացած են: Այս ընկերութեան նպատակն է երկրացիներուն ամէն հարկաւոր եղած մեքենաներն հայթայթել, եւ անոնց վրէժ տարուէ տարի հատուցանելու համար քանի մը տարի ժամանակ կը շնորհէ: Ասկէ ՚ի զատ մեքենաներու նորոգութեան գործարան մը պիտի կառուցանէ, որոգման ջրանցքներուն քով մեծ ջրհաններ պիտի շինել ապ, որպէս զի ամառն անոնց չորցած ժամանակին ջուր մատակարարէ, եւ ջրանցքներուն բոլորաբար ջուրը աւելի բարձր կամ ձած տեղեր տանելու համար մանր մեքենայներ պիտի կանգնէ, մէկ խօսքով ինչ որ երկրագործութեան յառաջագիմութիւն կուտայ անոնց միջոցները պիտի դիւրացուի նէ Քէլէպէններն:

«Միւս ընկերութեան գրամագլուխն 2 միլիոն լիւրա: Ասոր ալ դիտաւորութիւնը Եւրոպայէն շոգեշարժ արօրներ, ջրհաններ, բամբակը մաքրելու համար ձիւ ըսուած գործիքներն են բերել տալ է: Այս ընկերութիւնն ալ Աղէքսանդրիոյ մէջ այլեւոյլ մեքենաներու նորոգութեանցը համար մեծ գործարաններ, բամբակի, ալիւրի, իւղային հռնտերուն աւորիք, եւ աղեսի ու կղմնտրի կերտուածատեղիներ (Քէթիլեր) պիտի բանայ: Եւրոպայէն յանձնարարութիւններ պիտի ընդունին նաեւ բամբակ կամ ուրիշ բերքեր ճամբելու: Այս երկու ընկերութիւններն ալ շատ գործ պիտի տեսնեն, որովհետեւ առաջինը երկրացուց եւ երկրորդն ալ երրորդացուց հետ գործ պիտի ընէ:

ԾԱՆՈԹՅՈՒՄ

Գաղղիացի խումբը յառաջիկայ տաան եւ հինգ օրուան մէջ իւր վերջին ներկայացումները տալու պատրաստուած ըլլալով, որոնք ընտիր եւ նշանաւոր խաղերէ կը բաղկանան: Տնօրէնութիւնն արժան գատած է այն խաղերուն կարգն անցընելու հետ: Միկիէրի Երեւալայան հիւանդը եւ Տէննըրի ու Պուրժուայի Երեւալայան Գաթի կամ խաղաճուէն կէսերը որք արդէն հայերէն լեզուաւ ներկայացուած եւ ինչպէս յերոպա, նոյնպէս եւ մայրաքաղաքիս մէջ մեծ համբաւ գտած ըլլալով, ի հարկէ հաճոյ պիտի թուին տեղացի թատերասէր Հայոց ալ: Գաղղիացի խումբն արդէն սկսած ըլլալով վերոյիշեալ խաղերը պատրաստելու յառաջիկայ շաբաթ գիշեր 4/16 ապրիլ պիտի ձեւացընէ Երեւալայան հիւանդը եւ յաջորդ շաբաթ Երեւալայան Գաթի կամ խաղաճուէն կէսերը, եւ կը յուսայ որ այս առթիւ զինքը պատուել ուղղութեամբ խիստ զուարճալի երեկոյթներ անցընել տայ, ըստ որում մեծ ջանքով եւ մտադրութեամբ կ'աշխատի անոնց պատրաստութեանը:

Մարտ 29 /10 ապրիլ 1864:

ՊԱՏՏՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԱՄԱՆԱՏՈՒ

Ա. ՃԵՎԱԶԻՐՃԱՆԵ

Կ. ՊՈԼԻՍ. Ա. ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՊԱՐԱՆ